

Personliga iakttagelser under ett fågelår

Urpo Könnömäki

Ju äldre man blir desto fortare går tiden, ett fågelår passerar snabbt förbi. Från 2000 minns jag främst vinterfåglarna, både på fågelbordet och ute vid Menhammar, den regniga sommaren, som gav så få ostliga sällsynheter, och den fina klara hösten med efterföljande tallbitsinvasion. 2000 var också året då MOF bildades och vi systematiskt började undersöka fågelfaunan i vår hemkommun.

Så har fågelåret tjugohundra flutit förbi i rask takt, tiden verkar accelerera fortare och fortare ju äldre man blir. Det var bättre förr, till och med tiden gick långsammare, för att inte tala om vädret som inte alls stämmer med det gamla som man är van vid. Mycket har hänt under året och tankarna kretsar kring den nybildade föreningen som har sin stora uppgift i projekt Svartsjövikén.

Fågelåret började mildt och ostadigt. När jag öppnade min fågelrestaurang fanns alla stamgästerna på plats; allt ifrån stenknäckar, stegslitsar, bofinkar, bergfinkar och domherrar till fasaner. Alla kalasade på en meny av solrosfrön, hampfrön och havre.

Våra övervintrande fågelvänner fjällvråk, tornfalk, varfågel fanns också där, jagande runt Menhammarsviken med omnejd. Vid Lovö kyrka fanns som vanligt några ormvråkar och vid Sötvattenslaboratoriet festade en rördrom på nyfångad fisk som fångats av personalen. Belöningen var vackert poserande drom.

De milda vintrarna för med sig att många av de övervintrande fåglarna får tidiga vårkänslor, redan i slutet av februari parade sig tornfalkarna vid sin holk. Samtidigt höll korpen på med sitt bobygge i en av kraftledningsstolparna och de första skogsduvorna och lärkorna visade sig.

Det verkar som om fåglarna kommer tidigare och tidigare till sina boplatser och vill visa att reviret är upptaget. I alla fall verkar

detta gälla väderflyttarna.

Hela vårvintern var fattig på bärätande fåglar på grund av den dåliga bärstillgången. Jag saknade snöskatorna och sidensvansarna som brukar finnas i stora skaror på Mäläröarna. Desto roligare är det att havsörnen visar sig allt oftare på öarna, nästan varje vecka ser man den magnifika fågeln kretsa runt på sina jaktmarker. Hoppas att den blir häckfågel under min livstid – lämpligen på Björkö. En annan nykomling är tranan som man hör trumpeta på flera ställen på öarna och som redan räknas som häckfågel.

I våras fanns det många sjungande trädlärkor, t ex vid Sandudden, som hävdade revir mot alla andra nybyggare som flyttat dit. I Norrsundet träffade jag två stycken mycket tidiga ladusvalor redan den 16 april. Den bruna kärhöken har haft svårt att bestämma sig på vilken ö den skulle häcka, det blev Helgö i stället för Ekerö i år. Resultatet blev tre fina ungar som ringmärktes som vanligt.

I Älby Hage började en gräsandshona lägga ägg i en holk trots den stora dramatiken året före. Då kom min sambo Inger hem en dag och berättade att det häckar gräsand i holken. Ja - ja, tänkte jag och log overseende, men blev nyfiken på hur det var. Jag var säker på att det var storskrake eller knipa, men till min stora förvåning var det en hårt ruvande gräsandshona. Jag tänkte ofta på hur det skulle gå för anden med sin ovanligt valda boplat.



Holken hade ett hål som var ungefär 15x15 cm. Anden var tvungen att flyga rakt in i den kraftigt bakåtlutande holken. Jag har aldrig varit med om någon liknande gräsandshäckning eller hört talas om något liknande. Jag undersökte holken då och då på mina kvällspromenader.

Första helgen i juni var jag på exkursion till Angarnsjöängen och kom hem mot kvällen. Av någon anledning fick jag för mig att jag måste gå och inspektera holken. Redan en bit ifrån hörde jag ett väldigt oväsen och pipande. Honan låg under holken och lockade förtvivlad. När jag kom nära rusade honan mot mig och sedan flög den tioalet meter bort och landade kraxande i lågvattnet. Det var som jag hade anat. Ungarna klarade inte att komma ut ur holken själva. Jag stoppade handen i holken och började plocka ut ungar; en, två, tre, fyra, fem, sex. Hoppsan, den sjunde stämde inte alls med dom andra. Helt riktigt var det en knipunge. I holken fanns sammanlagt 11 ungar varav en redan hunnit dö.

Så fort jag hade lagt ungar i vattnet simmade de mot sin mamma som hade väntat tålmodigt. Familjen var lyckligt återförenad och simmade i väg mot Helgö kanal. I år misslyckades häckningen, troligen på grund av det dåliga vädret. Vad har vi lärt oss av detta? Ja, man skall inte misstro fågelkunskaperna hos sina närmaste samt att ibland behöver naturen människans hjälp.

Näktergalens genomträngande stämma hördes vid Älby Hage den 4 maj. Veckan efter, den 9 maj, gol göken. Den tystnar vanligtvis vid midsommar men i år fick den fnatt och höll på långt in i juli. Troligen hade den svårt att hitta värdpar till sina ungar. Rosenfinken hördes en enda gång vid Helgö kanal. Nattsångarna som hördes vid Stafunds slott var flodsångare, trastsångare och flera gräshoppsångare.

I år var det knipans tur att häcka i stora holken på vår tomt. Den flyger med stor precision in i holken med vinande vingar och efter nästan exakt en timmes bortavaro. Det blir spännande att se nästa sommar vems tur

det är att häcka där; kattugglans, storskrakens, knipans eller kajans. Det är mycket tacksamt och spännande att sätta upp holkar i sin närmiljö och följa fåglarnas idoga arbete med sina ungars uppfostran.

I samband med vårt styrelsemöte i Älby Hage såg en skarpögd styrelsemedlem en ormvråk som landade i en stor ek i kvällsmörkret. Nästa dag satt ormvråken där igen. Jag blev fundersam och plockade fram tuben som jag kunde ställa upp på vår veranda. Samtidigt lyfte vråken och flög mot skogskanten och landade i en gran, rakt i sitt bo. Detta blev upptakten till en intensiv sommar med god insyn i vråkparets familjeliv. Paret fick ut fyra ungar som ofta kretsade i det blå högt ovanför i vår omgivning. Sådana upptäckter kan man säkert göra på flera ställen om man är uppmärksam.

Första veckorna i juni flyger starungarna ur sina holkar och börjar samla sig i flockar, då blir man lite vemodig till sinnet. Vid midsommar hör man storspovhonors lockrop över öarna på väg söderut, lämnandes familjeansvaret till maken. Det är bråda tider i fågelmarkerna, alla fågelungar som skall matas och förberedas för flyttning söderut. Juli månad är lite lugnare tid för fågelskådare i väntan på hösten och höstflyttningen.

Hösten har varit mycket varm och blöt. Man kan tycka att de flesta fåglar skulle behöva långa vadarben i vätan. En fågel som gillar vätan är storskarven som har börjat uppträda på öarna i stora mängder. En imponerande flock på ca. 400 stycken sågs vid Väsby Hage flygande mot sina häckningsplatser vid Brofjärden. Stora flockar björktrastar, siden-svansar och enstaka rödvingetrastar har kalasat på olika bär som har funnits i överflöd.

I höst har det varit invasion av tallbitar i Sverige, mest vid östkusten. Älby Hage har haft flera besök av de vackra fåglarna. Den 14 november, i det varma vädret, fick koltrasten vårkänslor och sjöng för full hals. Kattugglan var lika förvirrad. I slutet av november och början av december jokade den fullt ut sina känslor. Jag har aldrig hört kattugglans jok tidigare än vid juletid.

Vintern har inte visat sig förrän de sista dagarna av år 2000 – snön vräkte ner och lade sig i stora drivor. Cirkeln är sluten. Jag har öppnat fågelrestaurangen igen och alla stamgäster finns på plats, fast mycket senare än vanligt i det varma

vädret. Övervintrarna vid Menhammarsviken är också på plats och väntar på vad det nya fågelåret 2001 kommer att föra med sig. Väl mött i fågelmarkerna!



Foto: URPO KÖNNÖMÄKI

STENKNÄCK